

УДК 81'272 : 81'42 : 811.521'36

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/101-20>

Костянтин КОМІСАРОВ,

orcid.org/0000-0002-2164-6244

кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри японської мови і перекладу

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *k.komisarov@kubg.edu.ua*

Юлія БОРИШПОЛЕЦЬ,

orcid.org/0009-0001-9958-9315

старший викладач кафедри японської мови і перекладу,

заступник декана з науково-методичної та навчальної роботи

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *y.boryshpolets@kubg.edu.ua*

ДЕСКРИПТИВНА РЕФЛЕКСІЯ МОВНИХ КОЛИВАНЬ У ЯПОНІЇ НА МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ: СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИМІР

У статті здійснено дескриптивну рефлексію ключових соціолінгвістичних аспектів та історичних передумов трансформації лінгвістичного мислення в Японії на межі ХХ–ХХІ століть. Окреслено сутність суспільного й академічного конфлікту між традиційним прескриптивним сприйняттям мови як статичного моноліту та реальними соціолінгвістичними процесами коливань (揺れ) й інноваційних змін (変化), що в публічному дискурсі часто маркуються як «занепад мови» (日本語の乱れ). Досліджено, що уявлення про «занепад» національної мови мають тривалу висхідну динаміку у суспільній свідомості, однак об'єктивна оцінка мовного стану залежить від обраного критерію норми. На основі аналізу офіційних документів Ради з питань національної мови Агентства у справах культури Японії (文化庁) та праць провідних японських лінгвістів простежено еволюцію позиції державних інституцій та лексикографічної практики щодо мовних девіацій. Зокрема, розглянуто процес розширення «скорочених» граматичних форм «ra-niki kotoba» у системі потенціалісу та пасиву, а також тенденцію до активного вживання прагматичних часток «toka-ben» у якості пом'якшувальних засобів комунікативної ввічливості. Доведено, що подібні явища мають діахронічну та геолінгвістичну прецедентність у японській художній літературі ще з першої половини ХХ століття. Проаналізовано роль корпусних інструментів (CSJ, BCCWJ) Національного інституту японської мови та лінгвістики (NINJAL) у переведенні дискусії про мовні зміни у площину об'єктивних статистичних підрахунків. Обґрунтовано методологічну потребу радикального урізноманітнення джерельної бази сучасних лінгвістичних досліджень за рахунок некодифікованих живих дискурсів (текстів поп-музики J-Pop, студентських есе, маркетингових та цифрових найменувань). Окреслений підхід спирається на концептуальне «розширення радіуса дії мовознавства», задеклароване у фундаментальній колективній монографії, виданій під егідою Японського лінгвістичного товариства у 2021 році.

Ключові слова: японська мова, дескриптивізм, прескриптивізм, мовні коливання, мовні зміни, соціолінгвістика, мовна норма, інституційний зсув.

Kostiantyn KOMISAROV,

orcid.org/0000-0002-2164-6244

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
 Head of the Department of the Japanese Language and Translation
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) k.komisarov@kubg.edu.ua

Yulia BORYSHPOLETS,

orcid.org/0009-0001-9958-9315

Senior Lecturer at the Department of the Japanese Language and Translation,
 Deputy Dean for Scientific, Methodical and Educational Work
 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
 (Kyiv, Ukraine) y.boryshpolets@kubg.edu.ua

DESCRIPTIVE REFLECTION OF LANGUAGE FLUCTUATIONS IN JAPAN AT THE TURN OF THE 20TH–21ST CENTURIES: A SOCIOLINGUISTIC DIMENSION

The article provides a comprehensive descriptive reflection on the essential sociolinguistic aspects and historical prerequisites underlying the transformation of linguistic thinking in Japan at the turn of the 21st century. It outlines the structural nature of the social and academic conflict between the traditional prescriptive perception of language as a static monolith and the real sociolinguistic processes of fluctuations (yure) and innovative changes (henka), which are frequently labeled as the "decline of language" (Nihongo no midare) in public discourse. The authors argue that public concern over language deterioration is a long-standing trend; however, whether a phenomenon is interpreted as "corruption" or "evolution" depends entirely on the chosen verification norm. Based on a thorough analysis of official reports issued by the Council for the National Language of the Agency for Cultural Affairs of Japan (Bunka-chō) and landmark publications by leading Japanese linguists, the study traces the evolution of state institutional attitudes and lexicographical practice toward linguistic deviations. Specifically, it examines the expansion of shortened potential verb forms known as "ra-nuki kotoba" and the active usage of final pragmatic particles within the "toka-ben" phenomenon, highlighting their roles in pragmatic smoothing and politeness strategies. The paper demonstrates that these language innovations possess solid diachronic and geolinguistic precedents in 20th-century Japanese literary discourse. Furthermore, it highlights the importance of modern corpus tools (CSJ, BCCWJ) developed by the National Institute for Japanese Language and Linguistics (NINJAL) in shifting linguistic debates from subjective emotional judgments to verifiable empirical data. The study methodologically substantiates the imperative need to radically diversify the source base of modern linguistic research by integrating uncoded live discourses—such as J-Pop lyrics, student essays, marketing naming, and digital communication. This strategy relies on the conceptual "expansion of the radius of linguistics" declared in the milestone collective monograph published under the auspices of the Society for Japanese Linguistics in 2021.

Key words: the Japanese language, descriptivism, prescriptivism, language fluctuations, language change, sociolinguistics, language norm, institutional shift.

Постановка проблеми. У сучасній соціолінгвістичній парадигмі фундаментальним та аксіоматичним є твердження про те, що мова – це динамічна система, яка перебуває у стані безперервної еволюції. Попри очевидність цього тезису для лінгвістичної науки, суспільній свідомості властиво нівелювати зазначені трансформації в межах короткого хронологічного відрізка життя одного покоління. Як наслідок, соціум схильний сприймати мову як статичний, раз і назавжди кодифікований моноліт. Саме ця когнітивна особливість зумовлює періодичну потребу наукової рефлексії та емпіричного підтвердження того, що мовна система піддається постійним внутрішнім та зовнішнім змінам.

У реальному мовленнєвому просторі повсякчас виникають явища, які традиційне прескриптивне

мовознавство та громадська думка класифікують як «помилки у вживанні» (誤用), «мовні коливання» (揺れ), «неологізми» (新語) або фонетичні, граматичні та графічні девіації від чинної норми. Оскільки зазначені феномени експлікують відхилення від традиційних правил, у суспільному дискурсі їх часто критикують або маркують як ознаку деградації мовної культури – так званого «занепаду японської мови» (日本語の乱れ). Динаміка цих явищ є неоднорідною: частина з них функціонує лише як тимчасові соціолективні тренди й згодом безслідно зникає, тоді як інші інновації поступово толеруються суспільством і зрештою закріплюються на системно-структурному рівні мови.

У контексті окресленої проблематики особливої актуальності набуває чітке методологічне

розмежування понять «мовної норми» як інституційно закріпленого прескриптивного стандарту та «мовної практики» як реального, дескриптивного процесу функціонування мовних одиниць у соціумі. З огляду на це, метою пропонованого дослідження не є ревізія чинних нормативно-правових актів Японії чи висування дидактичних рекомендацій щодо подолання помилок. Натомість науковий інтерес авторів зосереджено в площині соціолінгвістичної рефлексії над зміною самого типу лінгвістичного мислення: від жорсткого прескриптивізму, що розглядає будь-яке відхилення як деструкцію, до об'єктивного дескриптивізму, здатного фіксувати, систематизувати та інтерпретувати латентні вектори розвитку мовної системи на синхронічному рівні.

Для глибшого розуміння механізмів парадигмального зсуву в японському мовознавстві операціоналізовано поняття «мовної інновації» та «інституційного зсуву». Під мовною інновацією ми розуміємо не випадкову індивідуальну мовленнєву помилку (誤用), а стійке, статистично релевантне коливання (揺れ), яке виникає під впливом внутрішньосистемних (наприклад, прагнення до мовної економії чи синтаксичної диференціації) або зовнішніх (цифровізація комунікації, глобалізація) чинників. Своєю чергою, інституційний зсув розглядається як процес поступового толерування та подальшої офіційної кодифікації таких інновацій державними інституціями (зокрема, Агентством у справах культури Японії) та лексикографічною практикою, що знаменує собою перехід девіації у статус нової системної норми.

Аналіз досліджень. Як переконливо довів ще свого часу професор Накадзю Осама в одному із засадничих лінгвістичних досліджень, суспільне занепокоєння станом національної мови в Японії має тривалу історію та чітко виражену висхідну динаміку. Згідно з наведеними у його праці репрезентативними опитуваннями Японської телерадіомовної корпорації NHK щодо мовної свідомості громадян, у 1979 році на запитання «Чи вважаєте ви, що японська мова занепадає?» ствердно відповіли 72% респондентів (14% – «очевидно занепадає», 58% – «певною мірою занепадає»). У 1996 році цей показник зріс на понад 10% і сягнув уже 84% (23% – «очевидно занепадає», 61% – «певною мірою занепадає») (中條, 2000: 55).

Ці статистичні зрізи кінця XX століття наочно ілюструють, що феномен так званого занепаду японської мови, 日本語の乱れ, не є новим викликом сучасності. Проте, як зазначає проф. Накадзю, фіксація «занепаду» чи «еволюції» цілковито залежить від вибору верифікаційного критерію: те, що

з погляду історичної норми є помилкою, за умови зміни інтерпретації стандарту перетворюється на закономірне коливання (揺れ), яке вимагає певного рівня суспільної толерантності та готовності до прийняття.

Логічним продовженням цього академічного дискурсу та офіційним визнанням зміни лінгвістичної парадигми на державному рівні стала визначна доповідь Ради з питань національної мови Агентства у справах культури Японії (文化庁) 2000 року – «Про зміни в мовленні у сучасному суспільстві». Державні інституції констатували, що процеси глобальної інформатизації, розвиток телекомунікацій та трансформація соціальних зв'язків неминуче змінюють архітектуру мовлення (現代社会, 2000). Відтак, сучасні лінгвістичні дебати є прямим продовженням глибокого процесу, зафіксованого наукою та урядом на межі тисячоліть.

Новий імпульс дескриптивним дослідженням мовних коливань у XXI столітті дали масштабні проєкти Національного інституту японської мови та лінгвістики (NINJAL / 国立国語研究所). Зокрема, під керівництвом провідних соціолінгвістів інституту було обґрунтовано методологію корпусного аналізу живого мовлення, що дозволило перевести дискусію про «занепад мови» з емоційної площини у русло чітких статистичних підрахунків. Створення таких інструментів, як «Корпус спонтанної японської мови» (CSJ) та «Збалансований корпус сучасної писемної японської мови» (BCCWJ), продемонструвало, що соціолінгвістичні зсуви є не хаотичними девіаціями, а системно зумовленими процесами, які мають чітку соціодемографічну та жанрову локалізацію (Basic Design Policy, 2011; 日本語話し言葉, 2006).

У межах теоретичного осмислення динаміки норми вагоме місце посідають праці представників сучасної комунікативної лінгвістики, зокрема дослідження Шііна Мічі й Такіура Масато. Автори фокусують увагу на прагматичному аспекті мовних інновацій, доводячи, що більшість граматичних та лексичних коливань (як-от розширення функцій конструкції «～させていただく») зумовлені не «неосвіченістю» мовців, а їхнім прагненням мінімізувати комунікативні ризики та оптимізувати стратегії ввічливості в умовах еволюції соціальних ієрархій (椎名 2021; 椎名, 滝浦, 2022).

Такий підхід суголосний із концепцією лінгвістичного суб'єктивізму та теорією когнітивної суб'єктивізації Ікегами Йошіхіко, який наполягає на тому, що сучасний дескриптивізм має фіксувати зміну ролі мовця: від пасивного реципієнта прескриптивних правил до активного суб'єкта,

що трансформує мовну систему під власні когнітивні та комунікативні потреби (池上, 2007).

Таким чином, аналіз сучасного наукового дискурсу свідчить про остаточне закріплення дескриптивної методології як домінуючої в японському мовознавстві нашого часу.

Мета статті – проаналізувати головні принципи та історичні передумови зміни лінгвістичної парадигми в Японії на межі XX–XXI століть від прескриптивного нормування до дескриптивного опису; обґрунтувати методологічну потребу розширення джерельної бази сучасних наукових досліджень за рахунок некодифікованих дискурсів, а також окреслити перспективні напрями системного моніторингу еволюції японської мовної системи.

Виклад основного матеріалу. Трансформація лінгвістичного мислення від прескриптивізму до дескриптивізму вимагає відмови від поверхового трактування мовних інновацій як «моментальних девіацій». Глибокий аналіз історичного розвитку категорій потенціалу (可能態) та пасиву (受動態) в японській мові наочно демонструє, що явища, які наприкінці XX століття класифікувалися суспільною свідомістю як деструктивний «занепад» (日本語の乱れ), насправді мають тривалу літературну та геолінгвістичну прецедентність. Найбільш репрезентативним кейсом у цьому контексті є експансія «скорочених» форм ら抜き言葉, що полягає в редукції інфіксної морфеми *-rare-* до *-re-* у дієсловах другої дієвідміни та неправильних дієсловах (зокрема, 来る *приходити*) для чіткого розмежування значень спростимості (потенціалу) та пасиву.

Спираючись на соціолінгвістичні розвідки Накадзо Осаму, ми можемо деконструювати стійкий суспільний міф про суто «молодіжне» або «субкультурне» походження цієї редукції. Залучення інструментарію діахронічного аналізу художнього дискурсу дозволяє фіксувати перші прецеденти вживання «ら抜き言葉» у класичних творах майстрів японської літератури ще в першій половині XX століття. Зокрема, у романі Кобаяші Такіджі «Крабоконсервна факторія» (蟹工船, 1929 р.) фіксується форма 起きれない (*okirenai*) замість нормативної 起きられない (*okirarenai*) – «не можу прокинутися». У драматургічному тексті Мафуне Ютака «Тхір» (颯, 1934 р.) експлікується варіант 見れる (*mireru*) замість нормативного 見られる (*mirareru*) – «можна побачити». У канонічному романі лауреата Нобелівської премії Кавабати Ясунарі «Країна снігу» (雪国, 1935 р.) неодноразово й цілком природно вживається «скорочена» форма 来れない (*korenai* – «не можу прийти») (中條, 2000: 66).

Важливо підкреслити, що використання зазначених інновацій у наративній структурі творів, а не лише в репліках персонажів, свідчить про глибокий внутрішньосистемний процес, який на той момент уже мав солідне геолінгвістичне підґрунтя через вплив північних регіональних діалектів (Тохоку та Хоккайдо). Проте процес лексикографічної легітимізації цих форм розтягнувся на десятиліття, наочно ілюструючи інертність прескриптивного підходу. Так, в авторитетному тлумачному словнику 明解国語辞典 видання 1952 р. форми «ра-нуки» маркувалися виключно як вульгаризми (俗語) (金田一, 1952). Кардинальне зрушення відбулося лише у 1970-х роках, коли у словниках видавництва «Сансейдо» ці форми вперше отримали статус реєстрових одиниць із дескриптивною поміткою «потенційні дієслова» (新明解, 1972; 新明解, 1974). Це підтверджує, що тривале лінгвістичне коливання (揺れ) зрештою змушує лексикографію фіксувати живу практику.

Не менш показовим соціолінгвістичним маркером зміни парадигми на межі XX–XXI століть став феномен «тока-бен» (とか弁) – масове впровадження сполучної частки *toka* у фінальну (і не тільки) позицію висловлювання в ролі прагматичного пом'якшувача або маркера когнітивної невизначеності (наприклад, у таких фразах, як コーヒーとか飲んだ: букв.: «випив щось на кшталт кави», хоча на увазі малася саме кава, а не щось інше). Виникнувши у 1980-х роках як специфічний соціолект молодих жінок, «тока-бен» спочатку зазнав жорсткої пуристичної критики як прояв мовної деградації. Однак динаміка його поширення виявилася настільки стрімкою, що вже у п'ятому виданні фундаментального словника 広辞苑 (1991 р.) цю прагматичну функцію було офіційно зафіксовано (広辞苑, 1991). Проф. Накадзо окремо наголошує на сміливості та прозорливості укладачів словника, які надали пріоритет живому узусу перед канонічною традицією. З погляду дескриптивної соціолінгвістики, «тока-бен» репрезентує не руйнування мови, а еволюцію лексико-граматичної категорії ввічливості (敬語) в бік «емпатичного пом'якшення» та уникнення категоричності у міжособистісній комунікації (中條, 2000: 68-69).

Процес переосмислення фундаментальних категорій «лінгвістичної норми» та «девіації» відбувався не лише в середовищі окремих дослідників, а й безпосередньо в системі вищих державних інституцій, відповідальних за мовну політику Японії. Офіційні документи свідчать, що Рада з питань національної мови (Kokugo Shingikai / 国語審議会) вперше винесла феномен «ра-нуки котаба» на

загальнодержавне обговорення у червні 1993 року. Протягом наступних років здійснювався перманентний моніторинг поширення цієї інновації, результатом чого став проміжний звіт 1995 року під промовистою назвою «Заходи щодо національної мови відповідно до вимог нової епохи». На тому етапі державні аналітики ще перебували на прескриптивних позиціях, констатуючи, що понад 70% громадян утримуються від використання редукованих форм у писемному мовленні, і маркували їх як небажані. Проте саме ця багаторічна фіксація мовних коливань підготувала підґрунтя для кардинального розвороту мовної політики, який де-юре закріпила епохальна доповідь Ради у 2000 році, оприлюднена Агентством у справах культури (Bunkacho / 文化庁). Отже, держава на найвищому рівні визнала неефективність, так би мовити, адміністративно-пуристичних заборон і констатувала, що жива національна мова функціонує одночасно у двох вимірах: діахронічному (透時的) та синхронічному (共時的). З цього моменту мовні коливання (揺れ) отримали офіційний статус природного синхронічного зрізу системи, а не «хвороби» чи «занепаду» мовлення (新しい時代, 1993).

У XXI столітті японська лінгвістична наука остаточно вийшла на новий рівень дескриптивного осмислення девіацій, знаковим свідченням чого став осінній симпозіум Товариства японського мовознавства (Nihongo Gakkai / 日本語学会) 2017 року, що відбувся в Університеті Канадзава під назвою «Продуктування та прийняття виразів, що відхиляються від правил» (ルールを免脱, 2017). Матеріали цього симпозіуму лягли в основу фундаментальної колективної монографії «Занепад чи еволюція японської мови: японська мова минулого, японська мова майбутнього» (金澤, 2021). Головним методологічним маніфестом цієї праці стало концептуальне «розширення меж (радіуса дії) японського мовознавства» (日本語学の射程を広げる). Автори монографії переконливо доводять, що дефініція «правильної японської мови» апіорі містить внутрішнє гносеологічне протиріччя, оскільки жива система безперервно еволюціонує. Попри те, що позиція дескриптивізму («опис узусу замість нав'язування норми») наразі є абсолютним консенсусом серед провідних лінгвістів, реальна академічна практика тривалий час страждала на прихований консерватизм. Об'єктами «серйозних» наукових досліджень в університетах найчастіше залишалися виключно класичні, писемні або кодифіковані явища. За словами дослідників, теми дипломних робіт, присвячені живим некодифікованим

феноменам – таким як тексти популярних пісень, молодіжний сленг чи діалоги в сучасних коміксах манга – є надзвичайно популярними серед студентства. Проте кількість молодих науковців, які зважуються обрати ці теми для серйозних дисертаційних досліджень, стрімко зменшується. Найвірогідніше, це пов'язано з латентним тиском внутрішнього авторитаризму, який таврує подібний матеріал як «недостатньо академічний». Таким чином, вихід у світ згаданої колективної праці став, поза сумнівом, інституційним прецедентом, який довів, що повсякденний, субкультурний та цифровий дискурси японської мови можуть і повинні піддаватися суворому, системному та високоакадемічному науковому аналізу.

Трансформація парадигми сучасної японської лінгвістики від прескриптивного нормування до глибокого дескриптивного опису зумовлює потребу радикального перегляду критеріїв формування джерельної бази наукових розвідок. Оскільки традиційні лексикографічні джерела та офіційні урядові циркуляри фіксують мовні зміни із суттєвим часовим лагом (що було наочно продемонстровано на прикладі багаторічної кодифікації «ра-нукі котоба» та «тока-бен»), виникає гостра методологічна необхідність залучення до наукового обігу живих, синхронічних зрізів комунікації.

Зокрема, новітня дескриптивна методологія теоретично обґрунтовує та легітимізує імперативну потребу використання таких категорій матеріалу, як тексти сучасної поп-музики (J-Pop дискурс), позаяк вони виступають унікальним і надзвичайно чутливим барометром ритміко-фонетичних, морфологічних та синтаксичних інновацій. Завдяки специфіці поетичного та музичного складника, мовні новотвори (наприклад, нетипові запозичення, гібридні дієслівні форми чи прагматичні частки) легітимізуються через музичний такт і риму значно раніше, ніж їх фіксують академічні граматики. Музичний дискурс стає майданчиком, де девіація втрачає маркер «помилки» й набуває статусу естетично привабливої норми для мільйонів носіїв мови.

Студентські есе та інші письмові роботи також є надзвичайно цінним матеріалом, оскільки репрезентують зріз природного, часто неусвідомленого зсуву писемної норми у покоління, яке безпосередньо формує майбутнє мовної системи. Аналіз студентських текстів дозволяє досліднику зафіксувати дескриптивні коливання (揺れ) в реальному часі. На відміну від відредагованих текстів ЗМІ, студентські есе експлікують межу між тим, як молода інтелігенція має писати за правилами, і тим, як вона реально конструює письмове вислов-

лювання під впливом розмовного узусу та цифрової комунікації.

Номенклатура та комерційні назви споживчих товарів (маркетинговий дискурс) є головним майданчиком вияву неографічної креативності, створення нестандартних форм запозичень (外来語) та сміливих гібридних комбінацій графічних систем японської мови. Маркетологи та копірайтери свідомо йдуть на порушення орфографічних чи морфологічних канонів для привернення уваги споживача, запускаючи тим самим процеси масового тиражування та подальшого толерування колишніх девіацій суспільною свідомістю.

Масштабні корпуси розмовної та писемної мови (CSJ, BCCWJ) забезпечують сучасного лінгвіста об'єктивним, верифікованим і репрезентативним статистичним інструментарієм. Використання корпусів Національного інституту японської мови та лінгвістики (NINJAL) звільняє науку від суб'єктивного прескриптивізму, дозволяючи чітко диференціювати випадкову помилку від системного, соціодемографічно зумовленого мовного зсуву.

Таким чином, залучення некодифікованого, повсякденного та поп-культурного матеріалу до джерельної бази дослідження є не спрощенням наукового підходу, а навпаки – єдиною можливим способом здійснення точного, об'єктивного та випереджального дескриптивного аналізу еволюції японської мови в епоху глобальної інформатизації.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі основні висновки.

По-перше, комплексний аналіз еволюції сприйняття мовних коливань у Японії протягом другої половини XX – початку XXI століття засвідчив об'єктивну неминучість парадигмального зсуву в лінгвістичній науці: від жорсткого пуристичного прескриптивізму до об'єктивного дескриптивного фіксування змін. Поняття «занепаду мови» (日本語の乱れ), яке тривалий час функціонувало

як інструмент суспільної критики мовленнєвих девіацій, у сучасному науковому дискурсі переосмислено як природний процес синхронічних коливань (揺れ), що виступають передумовою діакронічного розвитку мовної системи.

По-друге, виявлено, що процес переосмислення понять «норма» та «інновація» знайшов своє відображення на державно-інституційному рівні. Кардинальний розворот мовної політики, зафіксований у доповіді Ради з питань національної мови Агентства у справах культури Японії у 2000 році, легітимізував синхронічний вимір існування мовних варіацій та продемонстрував готовність державних структур і лексикографічної практики толерувати живі мовні інновації (зокрема, форми «ра-нуки котаба» та прагматичні функції «тока-бен») у разі їхнього масового суспільного визнання.

По-третє, констатовано наявність прихованого академічного консервативізму, який штучно обмежував дослідницьке поле сучасного японського мовознавства, тавруючи некодифіковані дискурси як «недостатньо наукові». Вихід у світ колективної монографії «Занепад чи еволюція японської мови: японська мова минулого, японська мова майбутнього» став важливим інституційним прецедентом, який методологічно обґрунтував імперативну потребу розширення джерельної бази сучасних лінгвістичних розвідок за рахунок залучення текстів поп-культури (J-Pop), сучасного маркетингового дискурсу, студентських есе та масштабних розмовних корпусів (CSJ, BCCWJ).

Говорячи про **перспективи подальших досліджень**, варто наголосити, що теоретичне визнання дескриптивного підходу та легітимізація нових типів дискурсу відкривають перед сучасним японським мовознавством широкі дослідницькі горизонти. Оскільки зміна мовної парадигми на межі XX–XXI століть зачепила всі рівні мови, виникає потреба в розробці комплексної, багаторівневої матриці моніторингу лінгвістичних інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Basic Design Policy. Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese / National Institute for Japanese Language and Linguistics (NINJAL). 2011 (revised 2025). URL: <https://www.ninjal.ac.jp> (accessed: 28.07.2026).
2. 池上嘉彦. 日本語と日本語論. 東京: 筑摩書房, 2007. 380頁. (ちくま学芸文庫; イ11-2).
3. 日本語の乱れか変化か これまでの日本語、これからの日本語 / 金澤裕之, 川端元子, 森篤嗣編. 東京: ひつじ書房, 2021. 272頁.
4. 広辞苑 / 新村出編. 第4版, 机上版. 東京: 岩波書店, 1991. 2858頁.
5. 金田一京助. 明解国語辞典 / 金田一京助編改訂版. 東京: 三省堂, 1952. 977頁.
6. 現代社会における敬意表現: 国語審議会答申 / 文化庁. 2000. URL: <https://www.bunka.go.jp> (閲覧日: 28.07.2026).
7. 「日本語話し言葉コーパス」の構築 / 杉頭清寿 et al. 東京: 国立国語研究所, 2006. 552p. (国立国語研究所報告; № 124). URL: <https://www.ninjal.ac.jp> (閲覧日: 28.07.2026).
8. 新明解国語辞典 / 金田一京助編 et al. 第2版. 東京: 三省堂, 1974. 558頁.
9. 新明解国語辞典 / 見坊豪紀, 金田一春彦編. 第3版. 東京: 三省堂, 1972. 1287頁.
10. 椎名美智. “させていただく”の語用論—一人はなぜ使いたくなるのか. 東京: ひつじ書房, 2021. 268頁.

11. “させていただく” 大研究 / 椎名美智, 滝浦真人編. 東京 : くろしお出版, 2022. 327頁.
12. 新しい時代に応じる国語施策について (審議経過報告) / 文化庁. 1993. URL: <https://www.bunka.go.jp> (閲覧日: 28.07.2026).
13. 中條修. 「言葉のゆれ」についての考察. 人文論集. 2000. Vol. 50, no. 2. P. 55–70. URL: <https://www.nii.ac.jp> (閲覧日: 28.07.2026).
14. ルールを逸脱した表現の産出と許容 : 日本語学会2017年度秋季大会シンポジウム概要 (詳細版) / 日本語学会. 2017. URL: <https://www.jpling.gr.jp> (閲覧日: 28.07.2026).

REFERENCES

1. Basic Design Policy. Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese. National Institute for Japanese Language and Linguistics (NINJAL). 2011 (revised 2025). URL: <https://www.ninjal.ac.jp> (accessed: 28.07.2026).
2. Ikegami Y. (2007) Nihongo to Nihongoron [The Japanese Language and Theories on Japanese]. Tokyo: Chikuma Shobo. 380 p. (Chikuma Gakugei Bunko; I 11-2). [in Japanese]
3. Kanazawa H., Kawabata M., Mori A. (Eds.) (2021) Nihongo no midare ka henka ka Kore made no Nihongo, kore kara no Nihongo [Language corruption or language change? Japanese language until now, Japanese language from now on]. Tokyo: Hitsuji Shobo. 272 p. [in Japanese]
4. Shinmura I. (Ed.) (1991) Kojien [Kojien Dictionary of the Japanese Language]. 4th ed., Desk ed. Tokyo: Iwanami Shoten. 2858 p. [in Japanese]
5. Kindaichi K. (Ed.) (1952) Meikai kokugo jiten [Meikai Dictionary of the Japanese Language]. Revised ed. Tokyo: Sanseido. 977 p. [in Japanese]
6. Bunkacho (Agency for Cultural Affairs) (2000) Gendai shakai ni okeru keii hyogen [Modern honorific expressions in contemporary society: Report of the Council for the National Language]. URL: <https://www.bunka.go.jp> (accessed: 28.07.2026). [in Japanese]
7. Sugito S., Maekawa K. et al. (2006) "Nihongo hanashikotoba korpusu" no kochiku [Construction of the Corpus of Spontaneous Japanese]. Tokyo: National Institute for Japanese Language and Linguistics. 552 p. (NINJAL Report; no. 124). URL: <https://www.ninjal.ac.jp> (accessed: 28.07.2026). [in Japanese]
8. Kindaichi K. et al. (Eds.) (1974) Shin-meikai kokugo jiten [Shin-meikai Dictionary of the Japanese Language]. 2nd ed. Tokyo: Sanseido. 558 p. [in Japanese]
9. Kenbo H., Kindaichi H. (Eds.) (1972) Shin-meikai kokugo jiten [Shin-meikai Dictionary of the Japanese Language]. 3rd ed. Tokyo: Sanseido. 1287 p. [in Japanese]
10. Shiina M. (2021) "Sasete-itadaku" no goyoron Hito wa naze tsukaitaku naru no ka [The Pragmatics of "Sasete-itadaku": What Leads People to Use This Benefactive?]. Tokyo: Hitsuji Shobo. 268 p. [in Japanese]
11. Shiina M., Takiura M. (Eds.) (2022) "Sasete-itadaku" daikenkyu [Great Research on "Sasete-itadaku"]. Tokyo: Kuroshio Publishers. 327 p. [in Japanese]
12. Bunkacho (Agency for Cultural Affairs) (1993) Atarashii jidai ni ojiru kokugo shisaku ni tsuite (Shingi keika hokoku) [On National Language Measures to Meet the Demands of a New Era (Discussion Progress Report)]. URL: <https://www.bunka.go.jp> (accessed: 28.07.2026). [in Japanese]
13. Nakajo O. (2000) "Kotoba no yure" ni tsuite no kosatsu [Some Aspects of the Fluctuation of the Japanese Language]. *Jinbun Ronshu (Studies in Humanities)*, Vol. 50, no. 2, pp. 55–70. URL: <https://www.nii.ac.jp> (accessed: 28.07.2026). [in Japanese]
14. Nihongo Gakkai (The Society for Japanese Linguistics) (2017) Ruru o itsudatsu shita hyogen no sanshutsu to kuyo [Production and acceptance of expressions deviating from the rules: Summary of the Symposium of the 2017 Autumn Conference of the Society for Japanese Linguistics]. URL: <https://www.jpling.gr.jp> (accessed: 28.07.2026). [in Japanese]

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.08.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.09.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

